

A dramatic winter war scene. In the foreground, a soldier in a white helmet and winter gear is crouched in the snow, aiming a rifle. Behind him, another soldier is visible. The background features snow-covered evergreen trees. The air is filled with numerous bright orange and red sparks or embers, suggesting a recent explosion or intense fire. The overall atmosphere is cold and chaotic.

KRISTIAN KOSONEN VELJET RAATTEEN TIELLÄ

BAZAR

KRISTIAN KOSONEN

VELJET RAATTEEN TIELLÄ

BAZAR

Ensimmäinen painos

© Kristian Kosonen ja Bazar Kustannus 2025

Bazar Kustannus on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä
Lönnrotinkatu 18 A, 00120 Helsinki

ISBN 978-952-376-644-0

Taitto: Jukka Iivarinen / Taittopalvelu Vitale

Painettu EU:ssa

Tuoteturvallisuuteen liittyvät tiedustelut:
tuotevastuu@bazarkustannus.fi

PROLOGI

LÄHELLÄ SUOMUSSALMEN KIRKONKYLÄÄ JOULUKUUSSA 1939

Oli keskiyö. Loppuillasta oli vähän tuullut, mutta nyt ilma oli tyyntynyt ja pakkanen kiristyi. Myöhässä tullut talvi näytti vihdoin hyytävän voimansa.

Taivas oli kirkas. Miljoonat tähdet tuikkivat kuin jalokivet mustassa kupolissa. Tähdet ja puolikuu antoivat pimeään aavemaista valoa. Varjot juoksivat lumihangen päällä kuin käärmeet, jotka pystyivät yliluonnollisella tavalla muuttamaan silmänräpäyksessä muotoaan.

Puut paukahtelivat kylmästä, oksat natisivat lumen painosta. Pakkaslumi rahisi. Jokainen pienikin ääni ja risahdus lisäsi talvisen sydänyön aavemaisuutta.

Suomalaissotilaiden joukkue oli pysähtynyt pienen aukean reunaan ketjuun. Kukaan ei puhunut. Sukset ja kaksi ahkiota oli jätetty ketjun taakse.

Metalli osui metalliin, kun joku vaihtoi hangessa asentoaan. Muuan yskähti, toinen niisti varovaisen hiljaa nenäänsä. Muuten oltiin ääneti. Joukkue odotti hyökkäyskäsä, joka tulisi hyvin pian.

Aukealla liikkuvien varjojen seassa näkyi paljon kranaattikuoppia. Lumi oli möyhentynyt mustaksi. Etäämmällä

aukean toisella puolella metsä oli tykistö- ja kranaatinheitintulen jäljiltä melkein kokonaan kaatunut. Hieman enemmän vasemmalla näkyi kahden palaneen talon rauniot, joiden keskellä töröttivät savupiiput kuin jättiläismäiset sormet osoittamassa lumoavaa tähtitaivasta kohti.

Tuolla edessä oli Suomussalmen kirkonkylän rauniot, jotka suomalaissotilaiden tuli vallata. He olivat yrittäneet samaa eilen iltapäivällä, mutta talojen raunioihin ja kellareihin pureutuneet venäläissotilaat olivat lyöneet suomalaisjoukot verissä päin takaisin. Nyt keskellä yötä suomalaiset yrittäisivät uudelleen. Vihollinen oli tuhottava tai ajettava kirkonkylän takana sijaitsevan Kiantajärven jälle.

Joukkue ei hyökkäisi yksin. Kaksi muuta joukkuetta lähtisi rynnäkköön molemmilla sivustoilla. Konekiväärit ja kranaatinheittimet tukisivat hyökkäystä. Valitettavasti etenkin heittimien ammuksista alkoi olla huutava pula.

Samassa lännestä Kiantajärven toiselta puolelta Hulkonniemen suunnasta alkoi kuulua kiivasta ammuntaa. Kranaatit paukuivat. Valoammukset lensivät taivaalle. Sielläkin suomalaiset hyökkäsivät.

Valaistus vaihtui myös täällä kirkonkylän suunnassa. Varjoja kulki lumen päälle yhä enemmän. Tumma värimaailma otti kuin myrskyävä taivas erilaisia sävyjä. Kaikki näytti samanaikaisesti kauniilta ja pelottavalta.

Alikersantti Timo Eerikkilä työnsi lumipuvun hupun niskaansa ja polvillaan tarkasti nopeasti, että konepistooli oli reilassa. Sitten tuli lipaspussin ja sotilasvyön alle työnnettyjen varsikäsikranaattien vuoro. Kylmä nipisteli kasvojen ihoa. Nihkeää, likaista päänahkaa kutitti.

Hän olisi halunnut ottaa vuoratut rukkaset käsistään ja tehdä työnsä paljain sormin, mutta oli parempi pitää kädet vielä hetken lämpiminä. Taistelun alettua hän pujottaisi

rukkaset totutusti vyönsä väliin, vaikka hän tiesi, että näin kovilla pakkasilla sormet jäähmettyisivät varmasti hetkessä. Aiemmin hänen ei ollut tarvinnut asiaa juuri miettiä, sillä kelit olivat olleet eiliseen saakka poikkeuksellisen lauhat. Sodassa oli kuitenkin vain sopeuduttava, ja alikersantti Eerikkilä oli mukautunut olosuhteisiin kaikilta osin yllättävän helposti.

Vasemmalta kuului huolestuneen kuuloisia kuiskauksia. Eerikkilä vilkaisi ketjua pitkin äänien suuntaan ja kurtisti ärtyneesti kulmiaan. Jollekulle oli tullut ilmiselvästi pelko puseroon, kun ei pystynyt olemaan käskyn mukaisesti hiljaa.

Joukkueensa varajohtajana toimiva Eerikkilä oli soti-
nut aseveljiensä kanssa Suomussalmen seudulla jo lähes kaksi viikkoa. Vaikka tervepäinen, kookas, poikkeuksellisen tummaverinen kaksikymmentäneljävuotias nuorimies vihasi ja halveksi jokaista hetkeä tässä järjettömässä verenvuodatuksessa, hän oli kuin syntynyt sotimaan. Terve järki, hämmästyttävän nopea tilannetaju, rohkeus ja johtajanominaisuudet tekivät hänestä taistelijan, joita oli harvassa.

Ja vaikka hänen maineensa rohkeana suomalaissotilaana oli kiirinyt jo kotirintamalle asti, hän ärsyyntyi joka kerta, kun joku otti asian esille. Isänmaan ja perheensä asialla hän täällä oli eikä mainettaan kasvattamassa.

Taistelut olivat olleet rajuja, ja Eerikkilän joukkue oli kutistunut jo kolmanneksella. Monta tuttua Kemin seudulta oli kaatunut tai haavoittunut, mikä oli saanut hänet vihaamaan sotaa entistä enemmän. Suomen armeijan aluejärjestelmässä, jossa saman kotipaikan sotilaat taistelivat samoissa yksiköissä, oli hyvät puolensa, mutta samalla se teki sodasta henkilökohtaisempaa. Eerikkilän pikkuvelikin oli tulossa kuulemma jälkijunassa rintamalle, mikä sai

isoveljen huolestumaan ja ärsyyntymään. Ylimääräisissä kertausharjoituksissa sairastunut pikkuveli olisi saanut pysyä rintamalta poissa.

Etuvasemmalla, jossain kauempana raunioiden takana, venäläiskonekivääri ampui pitkän sarjan. Valojuovaluodit kiisivät pimeyden keskellä salaman välähdyksinä. Ammunnan päätyttyä kuului kovaa huutoa.

Eerikkilä kurtisti taas kulmiaan. Syke nousi. Rintaa ja kurkkua puristi. Venäläiset taisivat tietää, että suomalaiset olivat jälleen hyökkäämässä. Helveti, parempi olisi ollut jättää tämä hyökkäys väliin, Eerikkilä mietti ja antoi katseensa kiertää etumaastossa. Odottaminen oli aina yhtä paskamaista.

Eerikkilä huomasi sivusilmällä, että joukkueenjohtaja vänrikki Ville Paju kulki ketjun takana kyyryssä edeten suoraan häntä kohti. Paju polvistui varajohtajansa viereen.

– Vielä pari minuuttia, niin kranaatinheittimet aloittavat, hän sanoi.

Pienikokoisen, hentorakenteisen vänrikin äänestä paisoi jännitys ja etenkin uupumus.

Eerikkilä lipaisi pari kertaa huuliaan, asetti konepistoolin piippu pystyssä jalkojensa väliin ja kuiskasi:

– Tämä leikki kannattaisi jättää väliin, Ville. Ryssä tietää varmasti, että olemme tulossa.

Eerikkilä piti Pajua suuressa arvossa, vaikka hän tiesi, että vänrikillä alkoi tulla seinä vastaan. Rohkeutta ja päätäväisyyttä tällä riitti vielä roppakaupalla, mutta terveys ja kunto olivat romahtamaisillaan. Pelkällä luonteella ei mies täällä loputtomiin pärjännyt vaan kunnonkin täytyi olla luja kuin kiviä.

Viholliskonekivääri ampui taas etuvasemmalla. Hulkonniemen suunnassa taisteltiin yhä raivokkaasti. Taivaalla

leijui lisää valoammuksia. Paljon varjoja viiletti jälleen lumella.

Ketjusta kuului lisää huolestuneita kuiskauksia. Monet liikehtivät lumihangessa levottomasti. Vilutti, väsytti ja pelotti.

Kolmekymmentäkaksivuotias Paju oli ollut siviilissä hyvin toimeentuleva sahanomistaja mutta joutui täällä kohtaamaan suorituskykynsä rajat. Hän korjasi laiskalla kädenliikkeellä karvalakkinsa asentoa ja jäi tuijottamaan varajohtajansa hämärästä erottuvia jylhäpiirteisiä kasvoja. Eerikkilä vastasi unen puutteesta kirvelevin silmin katseen. Sekunnit matelivat.

He olivat taistelleet ja olleet liikkeessä lyhyitä taukoja lukuun ottamatta jo monta päivää. Kummankin silmät verestivät, unenpuute vaivasi kovasti. Kasvojen luut törrötivät kuuraisen parransängen alta. Lumipuvut olivat ryvettyneet ja useasta kohtaa revenneet.

Paju huojui polvillaan. Toinen käsi vapisi, suu oli kummallisesti raollaan. Eerikkilä katsoi huolestuneena esimiästään. Hän kesti koettelemukset paremmin, sillä roteva nuorukainen oli melkein koko ikänsä tehnyt ruumiillista työtä.

– Ei auta itku markkinoilla, Timo, Paju rikkoi lopulta hiljaisuuden. – Meidän on hyökättävä.

Äänessä ei ollut enää hitustakaan jännitystä tai uupumusta. Raudankova luonne kantoi vielä.

Vaikka Paju luotti Eerikkilään kuin vuoreen ja oli tämän kanssa täysin samaa mieltä, ei tätä hyökkäystä voinut jättää tässä vaiheessa enää tekemättä. Pakko mikä pakko, sillä sivustoilla valmiina olevat joukkueet hyökkäisivät varmasti eikä ylempien upseerien antamia käskyjä voinut jättää noin vain täyttämättä. Terve järki ja tekeminen eivät sodassa aina kohdanneet.

Eerikkilä ymmärsi, ettei mitään ollut tehtävissä. Itku markkinoilla -vertaus oli vähän särähtänyt hänen korvaansa.

– Ei hakata päättämme silti liian pitkään verille, Ville. Jos emme pääse kerralla läpi, vetäännytään takaisin. Korohorolta on paukut vähissä, ja tuolta perunapellosta on paska-maista raahata haavoittuneita turvaan.

Eerikkilä pyöräytti konepistoolin hihnasta rinnalleen. Liike sai kylmästä kangistuneen lumipuvun rahisemaan.

Paju nyökkäsi eikä sanonut mitään. He olivat tunteneet toisensa siviilissä mutta vain etäisesti, sillä sahanomistajan ja metsätyömiehen polut olivat kohdanneet tavallisessa arjessa vain harvoin. Sodassa, taistelujen tiimellyksessä heidän molempien aiempi elämä oli kääntynyt nurinkurin, ja he olivat huomanneet olevansa toisistaan riippuvaisia. Ja pelkästään hyvällä tavalla.

Paju lähti hiipimään vähän vaappuvin askelin takaisin siihen suuntaan, mistä oli äsken tullutkin. Eerikkilä katsoi otsa kurtussa, silmät viiruina esimiehensä perään. Paju, joka ei päässyt varrellaan ja voimillaan pröystäilemään, hoippui ketjun takana kuin juopunut.

– Helvetti, Eerikkilä mutisi ja mekaanisesti tarkasti uudelleen aseensa ja muut varusteensa. Mieltä ahdisti. Rintaa ja kurkkua puristi yhä kovempaa.

Samassa suomalaisten kranaatinheittimet avasivat tulensa. Enempää miettimättä Eerikkilä ampaisi pystyyn ja lähti juoksujalkaa aukealle. Muut joukkueen sotilaat tekivät samoin. Varjot seurasivat heidän menoaan.

Aukea oli hetkessä ylitetty. Vasemmalla viholliskonekivääri aloitti taas nakutuksensa. Suomalaiset vastasivat siellä tuleen.

Pajun joukkue ryski kaatuneiden puiden, raunioiden ja kranaattikuoppien ylitse. Ketju pysyi hyvin kasassa. Kranaatinheittimien keskitys lakkasi, se oli jäänyt vaisuksi.

Joukkueen vauhti kasvoi. Vihollinen pysyi suoraan edessä hiljaa. Ehkä osa venäläisistä oli perääntynyt Kiantajärven jään yli Hulkonniemeen, Eerikkilä tuumi. Jopa hänellä, pessimismiin taipuvaisella nuorella miehellä, heräsi mielessä toivo.

Samassa venäläiset ampuivat kirkonkylän raunioista lukuisia valoammuksia. Yö muuttui päiväksi. Ainakin kolme venäläiskonekivääriä aloitti tulensa. Pikakiväärit ja kiväärit säestivät.

– Saatana, Eerikkilä karjaisi ja heittäytyi maahan pitkin pituuttaan kuin pesäpalloilija. Kyynärpäihin ja polviin sattui, kun jäätynyt maa kolhi niitä. Toiveikkuus häipyi kivun mukana hänen mielestään. Pieleen meni.

Samassa luotisuihku viuhui hänen ylitseen. Pari luotia hakkasi maata oikean käsivarren vieressä. Eerikkilä puristi konepistoolia rintaansa vasten ja pyörähti ketterästi vasemmalla olevaan kranaattikuoppaan. Suojaa oli sentään.

Kaikkialla ammuttiin. Eerikkilä veti syvään henkeä, työnsi villarukkasensa vyön alle ja painoi konepistoolin pyörölippaan kuopan reunaa vasten. Aseen pinta oli jääkylmä. Hän kurkisti kuopasta, silmät katsoivat tähtäinten läpi. Sormi painui liipaisimelle, sekin tuntui kylmältä.

Edessä reippaasti alle sadan metrin päässä vilkkuivat lukemattomat aseiden suuliekit. Suomalaiskonekiväärit antoivat tulitukea joukkueiden saumoissa. Rätinä ja pauke yltyi hetki hetkeltä.

Eerikkilä ampui kertatulella kohti konekivääriä, joka tulitti talonrauniosta viistosti vasemmalla. Ase vaiken, mutta parin sekunnin päästä se nakutti jälleen. Eerikkilä toisti työnsä viisi kertaa ennen kuin konekivääri vaiken lopullisesti.

Sekasorto oli valmis. Suomalaisten hyökkäys oli juuttunut tulimuuriin. Toinen hyökkäystä tukeva konekivääri vaikenä. Pari haavoittunutta konttasi jo taaksepäin. Kolme kaatunutta lojui taistelukentällä. Pajun joukkue oli kärsinyt hetkessä kovat tappiot.

Eerikkilä poisti pelistä vielä muutaman vihollisen ennen kuin alkoi vilkuilla molemmille sivuilleen. Sydän takoi, adrenaliini virtasi verisuonissa. Hiki valui vuolaana karvalakin alta. Kylmästä ei ollut enää tietoakaan.

Suomalaiset vastasivat rajusti vihollistuleen. Ammunnan seasta kuului huutoja, joku kiljui sydäntäsärkevästi.

Eerikkilä ampui jälleen. Paju karjui vasemmalla:

– Valmistautukaa rynnäkköön, pojat!

Eerikkilä luuli kuullensa väärin. Onko se tullut hulluksi, hän kysyi mielessään ja katsoi huudon suuntaan. Hän huomasi vain parin metrin päässä vänrikki Pajun, joka valmistautui omassa kranaattikuopassaan lähtemään rynnäkköön. Ukko-Mauser-pistooli oli valmiina tämän kädessä, aseensa musta piippu sojotti pystyssä. Lumipuvun huppu roikkui niskalla, karvalakki oli pudonnut päästä. Ohuet ruskeat hiukset töröttivät pystyssä. Kasvojen iho oli vahamaisen kalpea kuin kuolleella.

– Älä ole hullu, Ville! Peräännyttään! Peräännyttään, minä annan tulitukea.

Miesten katseet kohtasivat epätodellisessa valossa. Pajun kalpeilla kasvoilla paistoi päättäväisyys, vähän raivoakin. Eerikkilän silmät menivät epäuskosta ammolleen, suu lokahti auki. Ei helvetti, se tapattaa itsensä, mieli kiljui.

Samassa paksu, sysimusta varjo kulki salamannopeasti Pajun kasvojen ylitse, aivan kuin kuolema olisi merkinnyt hänet.

– Hurraa! Hurraa! Hakkaa päälle, pojat! Paju karjui.

Hän kipusi kranaattikuopastaan ja lähti yllättävän ketterin askelin juoksemaan venäläisiä kohti. Samalla hän laukoi summanmutikassa pistooliaan.

– Suomen poj..., hän ehti vielä huutaa ennen kuin luoti-suihku iski hänen ylävartalonsa.

Vauhti pysähtyi, vartalo tärisi ja kädet nousivat pystyyn. Pistooli putosi Pajun kädestä. Päättäväisyys ja raivo katosivat kasvoilta, tilalle tuli hämmästys. Sitten hän kaatui suorin vartaloin selälleen. Kuolema oli nopea.

– Saaa-tana! Eerikkilä mylvi.

Sielu oli rikki ja silmät kostuivat. Otsa painui kivikovaa maata vasten. Hänen suuresti arvostamansa esimies, kolmen lapsen isä, oli tapattanut aivan turhaan itsensä. Sodan hinta oli taas aivan liian suuri.

Tervepäinen, rohkea nuorukainen keräsi kuitenkin nopeasti itsensä. Eerikkilä löi täyden lippaan konepistooliinsa ja tulitti melkein koko lippaallisen yhteen menoon. Sitten hän karjui keuhkojensa täydeltä:

– Takaisin! Takaisin! Haavoittuneet mukaan!

Eerikkilän katse kiersi vasemmalle ja oikealle. Käskeytys meni perille, ja miehet lähtivät ryömien perääntymään. Kerran hän vilkaisi selällään retkottavaa Pajua ennen kuin kipusi itsekin kranaattikuopasta ja seurasi konepistooli käsissään muuta joukkuetta. Kaatuneet oli pakko jättää jälkeen, mikä tuntui Eerikkilästä musertavalta.

Luodit saattelivat suomalaisten perääntymistä. Kimmokkeet kiljuivat. Puu valitti iskemistä. Molemmilla sivustoilla ammunta oli hiipunut melkein tyystin. Sielläkin suomalaiset olivat varmasti perääntymässä.

Eerikkilä löi kyynärpäitään maahan ja potki jaloillaan vauhtia. Mieli kävi turraksi. Maitohapot jylläsivät jäsenissä,

silmiä kirveli ja kasvojen ihoa nipisteli. Alusvaatteet ja päänahka olivat litimäiset hiestä.

Ryömittyyään lyhyen tovin Eerikkilä huomasi oikealla polvellaan konttaavan suomalaissotilaan, joka retuutti kauluksesta haavoittunutta. Kaksikon vauhti oli matelemista. Luotien iskemät lennättivät maata ilmaan heidän ympärillään.

Haavoittuneen lumipuvun rintamus oli verestä punainen ja kasvojen ilme oli pelkkää kärsimystä ja kauhua. Pää oli paljas. Hikiset, vaaleat hiukset olivat otsalla mytyssä. Kädet elehtivät rinnan päälle kummallisesti, jalat potkivat heikonlaisesti vauhtia. Eerikkilän vanha koulukaveri, sotamies Urho Siren oli haavoittunut pahasti.

Eerikkilä nousi jaloilleen ja lähti avuksi. Luoti hönkäisi ohimon vierestä, mutta hän tuskin edes huomasi sitä. Oli vain nuo kaksi aseveljeä, jotka yrittivät päästä turvaan.

Heti kun Eerikkilä pääsi kaksikon luokse, hän tarttui haavoittunutta lumipuvun kauluksesta ja alkoi retuuttaa tätä tulosuuntaan. Vauhti lisääntyi huomattavasti. Sirenin auttaja sotamies Jarmo Kaartinen, joka oli tavallisesti kova puhumaan, näytti olevan väsymyksestä pyörtymäisillään. Silmät hapuilivat, leuka roikkui rinnalla.

Haavoittunut Siren sopersi tajunnan rajamailla:

– Kiitos, kaverit. Minä... minä... väsyttää... Jos en selviä, kerrothan Timo äiteelleni, että kuolin heti... minä... ei saa... totuutta...

– Turpa kiinni, Urho. Pääset vielä itse varmasti äitisi juttusille, Eerikkilä kivahti.

Hän paransi otettaan haavoittuneen kauluksesta. Hän kiskoi entistäkin päättäväisemmin, Eerikkilän Timossa riitti voimaa ja tahtoa. Silti hänen sielunsa kärsi jokaisesta hetkestä.

Tulitus lakkasi kuin veitsellä leikaten. Valoammuksia ei enää lennellyt. Pimeys nielaisi varjot, aivan kuin tähdet ja kuu eivät olisi jaksaneet enää antaa valoa. Haavoittunut valitti. Suomalaisten hyökkäys Suomussalmen kirkonkylän raunioihin oli epäonnistunut.

SODAN RAASTAVA TODELLISUUS

Talvi näyttää hyytävää voimaansa, kun sotamies Väinö Eerikkilä matkaa rintamalle ensimmäistä kertaa vuoden 1939 jouluna. Hänet on komennettu samoihin joukkoihin isoveljensä kanssa, joka ei haluaisi pikkuveljeään vahdittavaksi rintamalle. Alikersantti Timo Eerikkilä pelkää sodan raakuuden pistävän Väinön herkän mielen liian kovalle koetukselle.

Väinöllä on vahva halu olla yhtä hyvä sotilas kuin sotasankarin maineessa oleva veljensä, mutta vastassa on pureva pakkanen, idästä kaikuva hävittäjien jylinä ja konekiväärien nakutus. Epäily alkaa kalvaa Väinön uhoa ja rohkeutta.

Kristian Kososen yhdeksäs sotaromaani on tarkkanäköinen kertomus taistelutahdosta, pelosta ja aseveljeydestä Raatteen tien taistelussa, jossa suomalaisjoukot saivat merkittävän voiton.

84.2 • ISBN 978-952-376-644-0

BAZAR www.bazarkustannus.fi

Kannen suunnittelu Mika Tuominen

Kannen kuvat SA-kuva, Mika Tuominen